

**ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПІДГОТОВЦІ
ДИСЕРТАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
МОЖЛИВОСТІ ТА НЕДОЛІКИ**

Коломієць Алла Миколаївна

*доктор педагогічних наук, професор,
проректор з наукової роботи,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Івашкевич Євген Михайлович

*аспірант II року навчання,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Кушнір Олександр Іванович

*аспірант I року навчання,
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Швидкий розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) в останні роки відкриває безліч можливостей для різних сфер людської діяльності, зокрема й для освітньої та наукової. Кабінет Міністрів України у грудні 2021 року затвердив Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні до 2030 року. Нею передбачено впровадження ШІ у сфері освіти, економіки, публічного управління, кібербезпеки, оборони та інших сферах для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності України на міжнародному ринку [1].

Однак у сфері наукових досліджень використання ШІ має свої особливості. Ця прогресивна технологія відкриває безліч нових можливостей для пошуку інформації, її інтерпретації, аналізу, систематизації, класифікації, узагальнення тощо.

Україна наразі організовує освітню й наукову діяльність в умовах воєнного стану, а тому більшість проблем, що потребують дослідження і якнайшвидшого розв'язання, пов'язані з надзвичайними ситуаціями

воєнного характеру. Це потребує пошуку, аналізу і синтезу інформації щодо стратегій і принципів життєдіяльності суспільства в надзвичайних умовах. Такої інформації загалом обмаль, а наявна є фрагментарною і описує окремі випадки, що інколи траплялись у деяких країнах (терористичні акти, воєнні конфлікти тощо).

Тому для пошуку та узагальнення інформації щодо організації життєдіяльності суспільства в умовах воєнного стану рекомендуємо скористатись можливостями інформаційно-комунікаційних технологій [2], зокрема ШІ [3; 4; 5], як автоматичною системою, здатною брати на себе окремі функції інтелекту людини, наприклад, вибирати й ухвалювати оптимальні рішення на основі раніше одержаного досвіду й раціонального аналізу зовнішніх дій. Найбільш просунутим на сьогодні видом ШІ є чат-бот зі штучним інтелектом, розроблений компанією OpenAI – ChatGPT, який в Україні почав функціонувати з 30 листопада 2022 року.

Реєстрація для його використання у формі діалогу є досить простою, тому він швидко набув популярності серед учнів, студентів, науковців. Для учнів і студентів – це можливість швидко знайти відповідь на конкретне запитання, виконати теоретичне завдання певного типу. Для науковців відкривається можливість узагальнення величезних обсягів інформації. Проте варто враховувати, що ця автоматична система використовує і синтезує інформацію лише на основі відомостей, які були в Інтернеті до 2021 року.

Але ChatGPT можна використовувати для пошуку нових ідей, узагальнення минулого світового досвіду, прогнозування потреб майбутнього. Нижче наводимо приклад одержаної від ChatGPT відповіді на запитання: **«Які напрями наукових досліджень є найбільш важливими в умовах воєнного стану?»**, яка містила перелік із 10 пунктів:

1. *Гуманітарна допомога при стихійних лихах.* Дослідження способів ефективної доставки допомоги та екстреної допомоги в зоні конфлікту та постраждалих від війни райони є надзвичайно важливими. Це може включати розробку інноваційних методів розподілу їжі, медичної допомоги та управління притулком у складних умовах.

2. *Вплив на психологічне та психічне здоров'я.* Психологічні втрати війни для окремих людей, сімей і громад є величезними. Вивчення ефективних методів надання підтримки психічного здоров'я, лікування посттравматичного стресового розладу і стратегій розвитку стійкості може значно сприяти добробуту населення, яке постраждало від війни.

3. *Вирішення конфліктів і посередництво.* Дослідження альтернативних методів вирішення конфліктів, переговорів і побудови

миру може допомогти зменшити тривалість і інтенсивність конфліктів. Це може включати вивчення історичних прикладів успішних мирних угод, аналіз факторів, які сприяють ескалації конфліктів, і пропонування інноваційних дипломатичних підходів.

4. *Захист культурної спадщини.* Війни часто призводять до знищення об'єктів культурної спадщини, артефактів і традицій. Дослідження способів захисту та збереження культурної спадщини в зонах конфлікту за допомогою документування, цифрового архівування або фізичного захисту може допомогти зберегти ідентичність суспільства для майбутніх поколінь.

5. *Переміщене населення та біженці.* Вивчення того, як ефективно управляти та підтримувати переміщене населення та біженців, має вирішальне значення під час війни. Темі дослідження можуть включати розробку стійких житлових рішень, покращення доступу до освіти та охорони здоров'я та пошук шляхів інтеграції біженців у громади.

6. *Вплив на навколишнє середовище, пов'язаний з війною.* Війни можуть мати серйозні екологічні наслідки: від забруднення до виснаження ресурсів. Дослідження щодо мінімізації цих впливів, розробки екологічно чистих технологій конфліктів і сприяння екологічній стійкості під час конфлікту можуть бути цінними.

7. *Комунікаційні технології для доступу до інформації:* у зонах конфлікту доступ до точної інформації може бути обмежений. Вивчення інноваційних комунікаційних технологій, які забезпечують надійне поширення інформації серед постраждалого населення, враховуючи такі проблеми, як цензура та безпека, може мати важливе значення.

8. *Гендер і конфлікт:* Розуміння диференційованого впливу конфлікту на гендери та просування гендерної рівності в зонах конфлікту є важливими напрямками дослідження. Це може включати вивчення таких питань, як гендерне насильство, участь жінок у мирних процесах і розширення прав і можливостей жінок і дівчат у районах, уражених війною.

9. *Етика ведення війни та права людини:* Дослідження етичних наслідків ведення війни, включаючи використання новітніх технологій у сценаріях конфлікту та забезпечення захисту прав людини під час війни, може сприяти формуванню міжнародних законів і норм.

10. *Кібербезпека під час бойових дій:* кібербезпека під час війни викликає все більшу залежність від цифрових технологій. Дослідження стратегій захисту критичної інфраструктури, запобігання кібератакам і забезпечення цілісності інформаційних систем у конфліктних ситуаціях є дуже актуальним.

Звертаємо увагу, що ChatGPT закликає дотримуватися етичних принципів під час проведення своїх досліджень, перевіряти

запропоновану ним інформацію в наукових джерелах. Нижче наводимо його цінні поради з цього питання.

Чи можна використовувати твою інформацію для написання дисертацій?

ChatGPT

Так, ви можете використовувати надану мною інформацію як джерело вивчення та дослідження для підготовки дисертації або іншої наукової роботи. Однак важливо дотримуватися етичних принципів та зважати на належне цитування та посилання на джерело, коли ви використовуєте ідеї або інформацію з цього обговорення.

Будьте уважні до того, що інформація може бути актуальною на дату моєї останньої оновленої інформації в вересні 2021 року, і вона може змінюватися з часом. Також, для глибокого дослідження та підготовки наукової роботи вам, можливо, знадобиться консультуватися з іншими джерелами та експертами з обраної теми.

Чи надаєш ти інформацію про науковців, які досліджують певну проблему?

ChatGPT

Так, я можу надати загальну інформацію про науковців, які досліджують певні проблеми. Однак, зауважте, що моя база даних оновлюється до вересня 2021 року, і я можу надавати інформацію лише з того періоду.

Якщо ви шукаєте конкретних науковців, які досліджують певну проблему після вересня 2021 року, рекомендую використовувати академічні бази даних, університетські вебсайти, наукові публікації та інші наукові ресурси. Також можливо звернутися до спеціалізованих дослідницьких організацій чи центрів, які працюють над вибраною вами темою.

Отже, ChatGPT можна вважати корисним і ефективним помічником у виконанні наукових досліджень, але вірогідність одержаної за його допомогою інформації потрібно перевіряти у відповідних наукових джерелах.

Література:

1. Кабінет Міністрів України. Розпорядження від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
2. Коломієць А. М., Коломієць Д. І., Громов Є. В. Методичні прийоми навчання майбутніх науковців пошуку наукометричної інформації в мережі Інтернет. інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. 2017. Вип. 5. С. 54–58.

3. Громова І. І., Мартинюк Н. В., Шевченко, О. В. Система підготовки майбутніх вчителів до використання технологій штучного інтелекту. *Інформаційні технології в освіті*. 2020. № 39, С. 9–33.

4. Лисенко О. Використання технологій штучного інтелекту у підготовці майбутніх учителів інформатики. *Проблеми сучасного педагогічного процесу*. 2020. 1(62), С. 184–187.

5. Чепіль Т. В. Використання технологій штучного інтелекту в освітньому процесі підготовки майбутніх учителів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Педагогічні науки»*. 2019. (25). С. 128–133.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-321-0-24>

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА РЕАЛІЗАЦІЮ СВОБОДИ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЇ

Короєд Сергій Олександрович

доктор юридичних наук, професор,

в.о. президента,

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Як відомо, вчений є основним суб'єктом наукової і науково-технічної діяльності, якому Конституція і Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” гарантують свободу наукової творчості при проведенні фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, в тому числі при роботі над дисертацією. Це рівною мірою стосується як здобувачів ступеня доктора філософії, так й ступеня доктора наук, які проводять власні наукові дослідження та оформлюють свої наукові результати саме у вигляді дисертацій.

Проте в умовах воєнного стану зазначена свобода зазнає певних обмежень. Так, вже на першому етапі роботи над дисертацією – при виборі теми та обґрунтуванні її актуальності здобувач має враховувати зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами, та керуватись зокрема Переліком пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2023 року, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 9 травня 2023 р. № 463), Тематикою наукових досліджень і науково-